

پله و پایه‌ی سوننه‌ت له ئیسلامدا وه ته‌نها قورئان به‌س نیه

نووسینی زانای فه‌رمووده‌ناسی سه‌رده‌م
شیخ (محمد ناصرالدین الألبانی)

وه‌رگیرانی
ماموستا خلیل أحمد
چاپی سی‌یه‌م

له‌بلا و کورده‌کلنر

مائپه‌ری به‌ه‌شت

www.ba8.org

✉ islam_kurd_ba8@yahoo.com

07701517378

عیراقه - کوردستان - که‌لار

هه‌میشه له‌گه‌لمان بن بو به‌ره‌مه‌ن نو‌ه

کتیبی ژماره ﴿ ۱۲۰ ﴾ له کتیب‌خانه‌ی مائپه‌ری به‌ه‌شت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ [آل عمران].

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١٠١﴾﴾ [النساء].

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ يُطِيعُ اللَّهُ وَرَسُولَهُ ۗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ [الأحزاب].

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ .

دوای ئەوه : به‌پراستی لهو پر وایه‌دام ناتوانم شتیکی وا پی‌شک‌ه‌ش به ئاماده‌بوان بکه‌م که‌خوایان پی‌شتر نه‌یزانن ، که‌وا بوو ئەوه‌نده‌م به‌سه‌ له‌م قسانه‌ی که‌ ده‌مه‌وی بیانکه‌م وه‌کو بیرخستنه‌وه و په‌یره‌وکردنی ئەم ئایه‌ته‌ بی که‌ خودا ده‌فه‌رموی : ﴿وَذَكَرَ فَإِنَّ الذِّكْرَی نُنْفَعُ الْمُؤْمِنِیْنَ ﴿٥٥﴾﴾ [الذاریات].

واته : بخه‌روه یاد و ئاموژگاری بکه ، جا به‌پراستی ئاموژگاری سوود به‌ باوه‌پداران ده‌گه‌یه‌نی . ئەوه‌ی ده‌مه‌وی بی‌لیم له‌م شه‌وه‌ پی‌روژه‌دا له‌ شه‌وه‌کانی مانگی ره‌مه‌زانی پی‌روژ ، ئەوه‌ نیه‌ که‌ باسی هه‌ندی له‌ گه‌وره‌یی ئەم مانگه‌ یان حوکه‌مه‌کانی یان خیر و چاکه‌ی نوێژ و زیندوکردنه‌وه‌ی شه‌وه‌کانی بی‌ت ، وه‌ شتی تر وه‌کو ئەوانه‌ی که‌ عاده‌تی (واعظ) و (مرشد) ه‌کانه ، که‌ سوودی هه‌بی بوو پوژووانان و توشی خیر و به‌ره‌که‌ت بن پی‌ی ، به‌لکو ئەوه‌م هه‌لبژارد که‌ وتاره‌که‌م لی‌کولینه‌وه‌یه‌کی بایه‌خدار بی‌ت ، ئەوه‌ش پله و پایه‌ی سوننه‌ته‌ له‌ شه‌ریعه‌تی ئیسلامدا ، چونکه‌ سوننه‌ت یه‌کیکه‌ له‌ بنچینه‌کانی ئیسلام .

ئه‌رکی سوننه‌ت له‌ گه‌ل قورئاندا (وظیفه‌ السنة مع القرآن)

هه‌مووتان ده‌زانن خوای گه‌وره‌ پی‌غه‌مبه‌ری ﷺ هه‌لبژاردوه‌ و کردوویه‌ به‌ پی‌غه‌مبه‌ر ، وه‌ په‌یامیکی بوو ئەو ره‌وانه‌ کردوه‌ ، وه‌ کتیبه‌که‌ی (قورئانی پی‌روژ) بوو دابه‌زاندوه‌ ، وه‌ تیایدا فه‌رمانی پی‌ کردوه‌ . که‌ ئەم قورئانه‌ روون بکاته‌وه ، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی : ﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَنْفَكُرُونَ ﴿٤٤﴾﴾ [النحل].

واته : ئیمه‌ ئەم قورئانه‌مان بوو توو نارد تا ئەوه‌ی بوو خه‌ک هاتوه‌ بوویان به‌یان و ئاشکرا بکه‌ی ، به‌لکو بیربکه‌نه‌وه .

ئوه‌ی من ده‌بیینم ئەو روونکردنه‌وه‌ی له‌م ئایه‌ته‌ پی‌روژه‌دا باسکراوه ، دوو جوو روونکردنه‌وه‌ ده‌گریته‌وه :

یه‌که‌م : پرونکردنه‌وه‌ی گو (لفظ) و ده‌قی ئایه‌ته‌کان ، واته : راگه‌یاندنی قورئان و نه‌شاردنه‌وه و گه‌یاندنی به‌خه‌لکی به‌و شیوه‌یه‌ی که‌خوا دایبه‌زاندوه‌و بو سهر دلی پیغه‌مبهر ﷺ ئەمه‌ش مه‌به‌سته له‌م ئایه‌ته‌دا که‌خوا ده‌فه‌رموی : ﴿يَأْتِيهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ۗ﴾ [المائدة] .

واته : ئە‌ی پیغه‌مبهر ئە‌وه‌ی له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارته‌وه بو‌ت دابه‌زیوه به‌خه‌لکی راگه‌یه‌نه ، ئە‌گه‌ر وا نه‌که‌ی په‌یامه‌که‌ی ئە‌وت پانه‌گه‌یاندوه .

خاتوو (عائشة) . خ‌وای لی‌پازی بی . له‌فه‌رمووده‌یه‌که‌یدا ده‌فه‌رموی : " وَمَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ كَتَمَ شَيْئًا أَمْرًا بَتَّلِيغِهِ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ ، ثُمَّ تَلَّتِ الْآيَةَ الْمَذْكُورَةَ " [أخرجه الشيخان] .

واته : هه‌رکه‌سی پی‌ی ووتن محمد ﷺ له‌وه‌ی فه‌رمانی پی‌ی کراوه . که‌رایگه‌یه‌نی . هه‌ندیکی شاردوه‌ته‌وه ، و راینه‌گه‌یاندوه ئە‌وا تو‌مه‌تیکی گه‌وره‌ی بو‌خودا کردوه ، پاشان ئە‌و ئایه‌ته‌ی پی‌یشووی خوینده‌وه .

وه له‌ریوایه‌تی ئیمامی موس‌لیم دا ده‌فه‌رموی : " لَوْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَاتِمًا شَيْئًا أَمْرًا بَتَّلِيغِهِ لَكَتَمَ قَوْلَهُ تَعَالَى : ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَخُفِيَ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَخَشِيَ النَّاسُ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾ [الأحزاب] " .

واته : ئە‌گه‌ر به‌اتبایه پیغه‌مبهر ﷺ شتیکی بشاردایه‌ته‌وه ئە‌وا ئە‌م ئایه‌ته‌یه ده‌شارده‌وه که‌ده‌فه‌رمی : ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَخُفِيَ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَخَشِيَ النَّاسُ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾ [الأحزاب] " .

واته : وه‌بینه‌وه یادی خوت سه‌رده‌می که‌به‌که‌سی که‌خوا نیعمه‌تی پیدابوو تو‌یش چاکه‌ت له‌گه‌لدا کردبوو ده‌ت ووت : خیزانت بو‌خوت راگه‌ر و له‌خوا بترسه (وه‌هه‌میشه‌ئه‌مه‌ت دوویات ده‌کرده‌وه) وه‌تو له‌دلی خوتدا شتیکت ده‌شارده‌وه که‌خوا دیاری ده‌ری ئە‌وه‌بوو ، وه‌له‌خه‌لک ده‌ترسای که‌چی خوا شیاو‌تره که‌لیی بترسی .

دووهم : پرونکردنه‌وه‌ی واتای ئە‌و (لفظ) و پرسته و ئایه‌تانه‌ی که‌خه‌لکی پی‌یوستیان به‌پرونکردنه‌وه و واتاکانیان ده‌بی ، وه‌ئه‌وانه‌ی زورپی‌یوستیان به‌پرونکردنه‌وه ببی ئە‌و ئایه‌تانه‌ی که‌پییان ده‌ووتری (مجمل) یان (عام) یان (مطلق) سوننه‌ت دیت (مجمل) پروون ده‌کاته‌وه ، و (عام) تایبه‌ت ده‌کات ، و (مطلق) ده‌به‌ستیته‌وه ، هه‌موو ئە‌مانه به‌گوفتارو کردار و بریاری پیغه‌مبهر ﷺ ده‌بن .

پێویست بوون به سوننه‌ت بو تێگه‌یشتن له قورن‌ان

له گه‌ل چه‌ند نمونه‌یه‌کدا

ئایه‌تی : ﴿ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا ﴾ [المائدة] .

واته : ده‌ستی پیاو و ژنی دز (له سزای دزی کردندا) بپرن .

ئهم ئایه‌ته نمونه‌یه‌کی چاکه بو ئهم مه‌به‌سته چونکه (السارق) له‌م نمونه‌یه‌دا ره‌هایه (مطلق) ه وه‌کو چو‌ن (الید) (مطلق) ه سوننه‌تی گو‌فتاری (السنة القولية) یه‌که‌میانی که (السارق) ه به‌ستوته‌وه به‌و دزه‌ی که چواریه‌کی دیناریکی زی‌ر ده‌دزی‌ت ، وه‌کو ئهم فه‌رمووده‌یه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌ی : " لَا قَطْعَ إِلَّا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا " [أخرجه الشيخان] ، واته : ده‌ستی دز ناب‌ردی‌ت مه‌گه‌ر له چواریه‌کی دیناریک به‌سه‌روهه بی‌ت .

ه‌روه‌ها دووه‌میان که ده‌ست (الید) ه به کرداری پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ و کرداری هاوه‌له‌کانی و رازی بوونی له سه‌ری پوون کراوه‌ته‌وه ، هاوه‌له‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر ده‌ستی دزیان له مه‌چه‌که‌وه ده‌بری وه‌کو له کتییی حه‌دیسدا زانراوه ، ه‌روه‌ها سوننه‌تی گو‌فتاری پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ست (الید) ی له ئایه‌تی (التیمم) دا پوونکردووته‌وه به‌م فه‌رمووده‌یه که ده‌فه‌رمو‌ی : " التَّيْمُمُ ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ " [أخرجه أحمد والشيخان وغيرهم من حديث عمار بن ياسر] . خوا له ه‌ردووکیان رازی بی‌ت .

واته : (تیمم) بریتیه له‌وه‌ی یه‌کجار ده‌ست به‌دی به زه‌ویدا بو پوومه‌ت و ته‌ن‌ها ه‌ردوو له‌پی ده‌ست

ئهمه‌ش چه‌ند ئایه‌تیکی تره که ناتوانین لی‌یان تی‌ بگه‌ین . تێگه‌یشتنیکی راست و دروست . وه‌کو خودا ده‌یه‌وی ته‌ن‌ها له پێگه‌ی سوننه‌ته‌وه نه‌بی :

١ . ئایه‌تی : ﴿ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ هُمُ الْأَمَنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴾ [الأنعام] .

واته : ئه‌وانه‌ی وا باوه‌ریان هی‌نا و ئیمانی خو‌یان ناو‌یته‌ی شیرک نه‌کرد ، ئه‌منیه‌ت بو ئه‌وانه ، وه ه‌ه‌ر ئه‌وانیش پێنمویی کراوون .

هاوه‌له‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ واتێگه‌یشتن (بظلم) مه‌به‌ست پی‌ی هه‌موو سته‌م و تاوانیکه ، ئه‌گه‌ر چی بچوکیش بی‌ت ، بو‌یه واتای ئایه‌ته‌که‌یان لی تیکچوو ، وتیان : ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ئایا کام له ئی‌مه ئیمانه‌که‌ی تیکه‌ل به‌ سته‌م و تاوان نه‌کردوو ؟ پی‌غه‌مبه‌ر فه‌رمو‌ی : نه‌ک به‌وانه به‌لکو به‌ شیرک ، ئایا گو‌ی بیستی قسه‌که‌ی (لقمان) نه‌بوونه که فه‌رموویه‌تی : ﴿ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾ [أخرجه الشيخان وغيرهما] ، واته : به‌ راستی شیرک سته‌میکی گه‌وره و گرانه .

٢ . ئایه‌تی : ﴿ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ [النساء] .

واته : کاتی که له زه‌ویدا سه‌فه‌ر ئه‌که‌ن تاوانتان له‌سه‌ر نیه که نو‌یژه‌که‌تان کورت بکه‌نه‌وه ، ئه‌گه‌ر ترسان که کافران تووشی فیتنه و نا‌ژاوه‌تان بکه‌ن .

پرووکەشی (ظاهر) ی ئەم ئایەتە ئەوه دەگەیهنی که کورت کردنه‌وی نوێژ له سه‌فه‌ردا به‌ستراوه به‌ بوونی : (ترس) بۆیه هه‌ندیك له هاوه‌لان پرسیاریان له پیغه‌مبەر ﷺ کرد و وتیان : " ما بالننا نقصر وقد أمنا؟ قال : " صَدَقَةُ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَأَقْبَلُوا صَدَقَتَهُ " [رواه مسلم] .

واته : باشه ئیتر بۆ نوێژ کورت بکه‌ینه‌وه له کاتی‌کدا ، له حاله‌تی ئاسایشدا ده‌ژین ؟ پیغه‌مبەر ﷺ فهرمووی : به‌خشینیکه خوا پێی به‌ خشیوون ئیوه‌ش ئەو به‌خشینه‌ی ئی وه‌رگرن .
 ۲ — ئایه‌تی : ﴿ حَرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أَلْمَيْتَةَ وَالذَّمَّ ﴾ [المائدة] .

واته : گوشتی مردارو‌بوو و خوینتان له‌سه‌ر حه‌رام کراوه ، سوننه‌تی گوشتاری (السننة القویلة) پیغه‌مبەر ﷺ پروونی کردوته‌وه ، مردارو‌بووی کولله و ماسی و خوینی جگه‌ر و سپل له‌لان ، پیغه‌مبەر ﷺ ده‌فه‌رموی : " أُحِلَّتْ لَنَا مَيْتَانِ وَدَمَانِ : الْجَرَادُ وَالْحَيْتَانُ وَالْكَبَدُ وَالطَّحَالُ " [أخرجه البيهقي وغيره مرفوعا وموقوفا وإسناد الموقوف صحيح وهو في حكم المرفوع ، لأنه لا يقال من قبل الرأي] .

واته : دوو مردارو‌بوو و دوو خوینمان بۆ هه‌لال کراوه ، کولله و ماسی به‌ هه‌موو جو‌ره‌کانیه‌وه ، و خوینی جگه‌ر و سپل .

۴ . ئایه‌تی : ﴿ قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خنزير فَإِنَّهُ رَجَسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ﴾ [الأنعام] .

واته : له‌وه‌ی وا بۆ من به‌وه‌حی هاتووه هه‌یج حه‌رامیک (بۆ که‌سی که خوراکی ده‌خوا) شک نابهم ، مه‌گه‌ر ئەوه‌ی مرداریبی یا خوینی بی که له (له‌شی ئازهلێک) بیته‌ ده‌ری ، یا گوشتی به‌راز ، چونکه به‌ راستی ئەوه‌ پیه‌سه ، یا له‌ ریگای گونا‌هه‌وه له‌ کاتی سه‌ره‌پرینی ئازهلێک ناوی غه‌یری خوای له‌ سه‌ر برابی .

پاشان سوننه‌ت چه‌نده‌ها شتی حه‌رام کردووه که له‌م ئایه‌ته‌دا باس نه‌کراوون وه‌کو ئەم فهرمووده‌یه‌ی پیغه‌مبەر ﷺ : " كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَكُلُّ ذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ حَرَامٌ " [رواه الجماعة] .

واته : خواردنی هه‌موو درنده‌یه‌کی که‌له‌په‌دار و بالنده‌یه‌کی چرنوک و چنگدار حه‌رامه ، وه‌ چه‌ندین فهرمووده‌ی تر له‌م بابه‌ته که خواردنی ئەمانه‌ قه‌ده‌غه‌ ده‌کات ، وه‌کو فهرمووده‌که‌ی پیغه‌مبەر ﷺ له‌ پوژی (خه‌یر) دا فه‌رموی : " إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَهْلِيَّةِ ، فَإِنَّهَا رَجَسٌ " [أخرجه الشيخان] .
 واته : به‌راستی خودا و پیغه‌مبەر ﷺ خواردنی گوشتی که‌ری مالیان له‌ سه‌ر حه‌رام‌کردووه ، که‌وابوو مه‌بخۆن چونکه پیه‌سه .

۵ . ئایه‌تی : ﴿ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ﴾ [الأعراف] .
 واته : بلی چ که‌سی ئەو زینه‌ت و بزق و پوژی پاکه‌ی که خودا له‌زه‌وی ده‌ریه‌یناوه بۆ به‌نده‌کانی حه‌رامی کردووه .

سوننه‌ت پروونی کردووه‌ته‌وه که هی واهه‌یه له (زینه) ت حه‌رامه ، سه‌لمی‌نراوه له پیغه‌مبەر هوه ﷺ : " أنه خرج يوما على أصحابه وفي إحدى يديه حرير وفي الأخرى ذهب فقال : هَذَا حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي حَلٌّ لِأَنَّهُمْ " [أخرجه الحاكم وصححه] .

واته : پوژئیکیان پیغه مبه ر ﷺ دەرچوو بو لای هاوه له کانی به ده ستیکه وه ئاوریشمی گرتبوو و به وی تریانه وه زیږ و فهرمووی : ئاهم دووانه حه رامن بو پیاوانی ئومه ته که م وه حه لالان بو ژنانیان ، وه له واتای ئه م فهرمووده یه دا فهرمووده ی تر زورن له (صحیحین) و ئه وانی تر که زانراون ، وه چه ندین نمونه ی تر که زانایانی فهرمووده و فیه ده یانزانن .

برایان له وه ی که رابورد ئه وه مان بو دهرده که وی که سوننه ت له ئیسلامدا چه ند گرنگ و بایه خداره ، ئه گه ر چاویکی تر بگه یزین به و نمونه ی باس مان کرد بیجگه له وانه ی هه ر باس نه کراون ، دلنیا ده یین که ناتوانین به بی سوننه ت له قورئان تی بگه یین . تیگه یشتنیکی راست و دروست . له نمونه ی یه که مدا هاوه له کان له وشه ی (الظلم) و تیگه شتن مه به ست پی ی هه موو تاوان وستهمیکه له کاتیگدا (ابن مسعود) له وه سفیانداه فهرمووی : ((هاوه لان باشترین که سی ئه م ئومه ته ن ، دلنی ئه وان له هه موو دلنه کان چاکتره ، زانستیان له هه موو که س قوولتره ، زور له خوکردنیان له هه موو که س که متره)) ، به لام له گه ل هه موو ئه مانده هه له بوون له و تیگه شتنه یان ، ئه گه ر به اتبایه پیغه مبه ر ﷺ له وه هه له یه ئاگاداری نه کردنایه و پینموونی نه کردایه ن بو واتا راسته که ی که مه به ست پی ی شیرکه ، ئه و خومان نیستا شوین که وتووی ئه و هه له یه ده بووین ، به لام خودا خومانی پاراست له و هه له یه به هو ی ئه و رینموونییه ی پیغه مبه ر ﷺ وه به هو ی سوننه ته که یه وه .

وه له نمونه ی دووه مدا ئه گه ر ئه و فهرمووده یه نه بوایه که باسکرا ئه و هه ر به گومان و دوودلیه وه ده ماینه وه له کورت کردنه وه ی نویت له سه فهدا له کاتی ئاسایشدا ، ئه گه ر (ترس) مان به مه رجیک له مه رجه کانی کورت کردنه وه حسیب بکردایه ، وه کو له پوالتی ئایه ته که وه وا دهرده که وی ، هه روه ها وه کو هه ندی له هاوه له کانی یه که م جار و تیگه شتن به لام که بینیان پیغه مبه ر ﷺ نویت کورت ده کاته وه له کاتی ئاسایشدا ئه وانیش له گه ل ئه ودا کورتیان کرده وه .

وه له نمونه ی سی یه مدا ئه گه ر فهرمووده که نه بوایه ئه و جه ندین شتی حه لالمان حه رام ده کرد که خو ی بو مان حه لال کراوه ، وه کو (کولله و ماسی و جگه ر و سپل) .

وه له نمونه ی چواره مدا : ئه گه ر ئه و فهرموودانه ی که هه ندیکمان باس کرد نه بوونایه ئه و ئه وانه ی خودا حه رامی کردوه له سه ر زمانی پیغه مبه ره که یه وه حه لالمان ده کرد وه کو (گیانله به ره درنده کان و په له وه ره خاوه ن چنگه کان) .

هه روه ها نمونه ی پینجه م ئه گه ر ئه و حه دیسانه نه بوونایه که له ویدا باسکران ، ئه و زیږ و ئاوریشم که خودا له سه ر زمانی پیغه مبه ره که یه وه حه رامی کردوه به حه لالمان ده زانی ، بو یه له به ر ئه مانه هه ندی له پیشیان و توویانه : سوننه ت حاکمی قورئانه .

گومرایی نه وانه ده لئین ته نها قورئانمان به سه

و پیوستیمان به سوننه ت نیه

به داخه وه ده بینین هندی له راقه کار (مفسر) هکان وه نوسه رانی ئهم زهمانه رایان وایه خواردنی گیانله به ره درنده کان و پو شینی زیږ و ئاوریشم ره وایه !! وه پالپشتیان له و حه لال کردنه دا ته نها قورئانه ، به لکو له م پوژگارهدا تاقمیک په یدابوون که به (القرآنیون) ناو ده برین !! واته : قورئانیه کان ، به ئاره زوو عه قلی خو یان ته فسیری قورئان ده کهن به بی به کارهیانی سوننه تی (صحیح) ی پیغه مبه ر ﷺ به لکو ته نانه ت سوننه ت لای نه وانه شوین که وته ی ئاره زوو ه کانیانه ، نه وه ی گونجاوبی بو یان وه ری ده گرن و نه وه ی نه گونجی له گه لیاندا فری یی ده دن و ده یخه نه پشتیان ه وه !!!

ههروهک پیغه مبه ر ﷺ له م حه دیسه (صحیح) هدا ئاماژهی بو ئهم تاقمه کردبی که ده فه رموی : " لَا الْفَيْنَ أَحَدَكُمْ مُتَكَمِّا عَلَى أَرِيكته يَأْتِيه أَمْرٌ مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ اتَّبَعْنَاهُ " [رواه الترمذي] ، وفي رواية لغيره " مَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَمْنَاهُ ، أَلَا وَإِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ " وفي أخرى : " أَلَا وَإِنَّمَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ " .

واته : نه بینم که ستان پال بداته وه و رابکشئ له سه ر جیگه که ی و شتی که له وانه ی من فه رمانم پی کردوه یان نه وانه ی قه ده غه م کردوه دیته به رده ستی ، جا ده لی من نازانم ته نها نه وه ی له قورئاندا هه بی پی ره وه ی ده که م (الترمذي) پی وایه تی کردوه ، وه له پی وایه تی کی تر دا که جگه له وه پی وایه تی کردوه ده فه رموی : نه وه ی بینین له قورئاندا حه رام کرابی به حه رامی ده زانین ، جا ئاگادارین به راستی قورئانم بو هاتوو و له گه ل نه وه قورئانه دا سوننه تم بو هاتوو که وه ک قورئان وایه ، وه له پی وایه تی کی تر دا هاتوو : ئاگادارین نه وانه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ حه رامی کردبی وه ک نه وانه وایه که خودا حه رامی کردبی .

به لکو به داخه وه نوسه ری کی چاک له نوسه ران کتیبی کی نویسه وه له باسی شه ریعه ت و بیرو باوه ری ئیسلامی له پی شه کی کتیبه که یدا نه وه ده لی که نه وه کتیبه ی نویسه وه ته وه و هیچ سه رچا وه یه کی لانه بو وه جگه له قورئان .

ئهم فه رموده (صحیح) هی ئیستا باس مان کرد ده بیته به لگه یه کی به هی ز له سه ر نه وه ی شه ریعه تی ئیسلام ته نها قورئان نیه و به س به لکو قورئان و سوننه ته پی که وه ، نه وه که سه ی ته نها ده ستی به یه کی کیانه وه گرتوه نه وه ده ستی به هی چی کیانه وه نه گرتوو ، چونکه هه ری هک له وه دو وانه فه رمان به ده ست گرتن به وی تر یانه وه ده کهن ، وه کو خوا ی گه وره ده فه رموی : ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ [النساء] ، واته : هه ر که سی گو پرایه لی پیغه مبه ر ﷺ بکا به راستی گو پرایه لی خوا ی کردوو .

وه ده فه رموی : ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء] .

واته : به لام سویند به په روه ردگارت نه وانه باوه ردار نابن تا تو له نا کو کی خو یاندا نه که نه دادوهر وه له پاش دادوهری تو له دلی خو یاندا هه ست به نا ره حه تی نه که ن وه به ته واوی ته سلیمی تو بن .

وه ده‌فهرموی : ﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا ﴾ [الأحزاب] .

واته : بۆ هیچ پیاو و ژنیکی باوهردار نه‌و (مافه) نیه که ههرکاتێ خوا و پیغه‌مبهری خوا ﷺ له کاتی‌دا حوکمیکیان کرد بۆ ئەوانیش له کاری خویاندا ئیختیارێک هه‌بێ له به‌رامبهر فهرمانی خوادا وه ههر که‌س نافهرمانی خوا و پیغه‌مبهری نه‌و ﷺ بکا ، جا به‌پراستی لاری بوه لارییه‌کی ناشکرا ، وه ده‌فهرموی : ﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾ [الحشر] .

واته : نه‌وه‌ی پیغه‌مبهر ﷺ بۆ هیناون و فهرمانتان پێ ده‌کا وه‌ری بگرن و نه‌وه‌ی قه‌ده‌غه‌ی کردوه لیتان مه‌یکه‌ن و دوورکه‌ونه‌وه لێی .

وه به‌ مونسه‌به‌تی ئەم ئایه‌ته زۆر پێخوشحالم به‌وه‌ی له (ابن مسعود) هوه ﷺ سه‌لمینراوه نه‌ویش نه‌وه‌یه که ئافره‌تێک هاتوه بۆ لای و وتویه‌تی : ئایه‌ نه‌و که‌سه تو‌ی که ده‌لێی : " لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالنَّمِصَاتِ وَالْمُتَمِصَّاتِ ... " الحدیث ، قال : نعم قالت : فإني قرأت كتاب الله من أوله إلى آخره ، فلم أجد فيه ما تقول : فقال لها لئن كنت قرأته لقد وجدته ، أما قرأت : ﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾ [٧] قالت : بلى : قال : فقد سمعت رسول الله يقول : " لعن الله النامصات " الحدیث (متفق علیه) .

واته : ئایا نه‌وه‌ی تو ده‌لێت : نه‌فره‌تی خوا له‌و ئافره‌تانه‌ی برو بۆ ئافره‌تانی تر هه‌لده‌گرن و نه‌وانه‌ی بۆیان هه‌لده‌گیرێ وه نه‌و ئافره‌تانه‌ی خال ده‌کوئن ... تاكو كۆتایی هه‌دیسه‌که ، وتی : به‌لێ ، ئافره‌ته‌که وتی : من قورئانم خویندوه‌ته‌وه به‌ هیچ شیوه‌یه‌ک شتی وام تیدا نه‌دیوه ، نه‌میش پێی ووت : نه‌گه‌ر قورئانت بخویندایه‌ته‌وه نه‌وا نه‌تدو‌زیه‌وه ئایا ئەم ئایه‌ته‌ت نه‌خوینده‌وه : ﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾ [٧] وتی به‌لێ ، نه‌میش وتی من گویم لێ بوه پیغه‌مبهر ﷺ فه‌رموی : " لعن الله النامصات ... " الحدیث .

ته‌نھا زانینی زمان به‌س نیه بۆ تیگه‌شتن له قورئان

له‌و باسانه‌ی پێشه‌وه به‌ ناشکرا ده‌رکه‌وت که هیچ که‌س ناتوانی هه‌رچه‌نده زانایی له زمانی عه‌ره‌بی و نادابه‌کانیدا له قورئانی پیروز تیگا به‌بێ یارمه‌تی سوننه‌تی (گوفتاری و کرداری) پیغه‌مبهر ﷺ ، هیچ که‌س له‌زمانی عه‌ره‌بییدا له هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبهر ﷺ زانتر نابێ که قورئان به‌ زمانی نه‌وان دابه‌زیوه . وه له‌و کاته‌دا زمانی عه‌ره‌ب زمان خاوکردنه‌وه و هه‌له‌ی تیدا نه‌بوو وه قسه‌ی عه‌وامی ئاویته نه‌بوو بوو له‌ گه‌ل نه‌وه‌شدا له تیگه‌شتنی نه‌و ئایه‌تانه‌ی پێشودا هه‌له‌یان کرد له‌و کاته‌ی ته‌نھا پشتیان به‌زمانه‌که‌یان به‌ست ، که‌ه‌ابوو به‌لگه‌ نه‌ویسته هه‌تاكو مرو‌ف زاناتبی به‌ سوننه‌ت نه‌وا له قورئان و هه‌له‌یجانانی حوکمه‌کانی له‌ کابرایه‌کی نا شاره‌زا باشتر تی ده‌گات چ جایی یه‌کیک به‌ ده‌رمان بایه‌خ به‌ سوننه‌ت نه‌دا و به‌رنه‌کا به‌ لایه‌وه . بۆیه یه‌کیک له‌و پرسیارانه‌ی که زانایان له‌سه‌ری پیکه‌اتوون نه‌وه‌یه که : قورئان به‌ قورئان و سوننه‌ت ^(١) ته‌فسیر بکری پاشان به‌ قسه‌ی هاوه‌لان ... هتد .

(١) ئیهمه‌ش نه‌وه نالیین که باوه لای زۆریک له زانایان که قورئان ته‌نھا به قورئان ته‌فسیر بکری نه‌گه‌ر نه‌بوو پاشان به سوننه‌ت که له کۆتایی ئەم نامیکه‌دا پونی ده‌که‌ینه‌وه له کاته‌ی هه‌دیسه‌که‌ی (معاذ) باس ده‌که‌ین و تیشکی ده‌خینه‌ سه‌ر .

ئالی‌ره وه هۆی گومر ابوونی زانایانی ئاخوتن (علماء الکلام) مان بۆ دهرده‌که‌وی له کۆن و تازه‌دا وه‌پیچه‌وانه‌یان له بیروباوه‌ردا به‌پیشینان (السلف) . خویان لی زازی بی‌ت . ئه‌وه ههر مه‌پرسه له باب‌ه‌ته فیه‌یه‌یه‌کان ئه‌وه‌ش هۆی نه‌ناسین و دووریانه له سوننه‌ته‌وه ، وه عه‌قل و ئاره‌زووه‌کانی خویان ده‌که‌نه داوهر و بۆی ده‌گه‌رینه‌وه له ته‌فسیری ئایه‌ته‌کانی سیفاتی خودا وه چه‌ندین ئایه‌تی تر .

چه‌ند به‌نرخه ئه‌وه‌ی له (شرح العقیده الطحاویة) دا هاتووه (لاپه‌ره‌ی : ۲۱۲ ، چاپی چوارهم) که ده‌لی : (چون که‌سی له بنچینه‌کانی ئایندا قسه ده‌کا و له قورئان و سوننه‌ته‌وه وه‌ری ناگرێ به‌لکو به‌قسه‌ی فلان که‌س و فیسار که‌س ، ئه‌گه‌ر وابداته قه‌له‌م که له قورئان وه‌ری گرتووه ئه‌وا ته‌فسیره‌که‌ی له حه‌دیه‌سه‌کانی پیغه‌مبه‌ره‌وه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وه‌رنه‌گرتووه ، بۆ ئه‌م مه‌به‌سته نه ته‌ماشای فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده‌کا وه‌نه گوی به‌قسه‌ی هاوه‌لان و شوینکه‌وتوانیان ده‌دات . ئه‌و فه‌رموودانه‌ی که له ریگه متمانه پی‌کراوه‌کانه‌وه گه‌شتونه‌ته ئیمه و له ده‌ستی زانایانی (الجرح والتعديل) پرگاریان بووه .

ئهو که‌له پیاوانه ته‌نھا ده‌قی ئایه‌ته‌کانی قورئانیان بۆ ئیمه نه‌گه‌یاندووه و به‌س به‌لکو وینه و اتاکه‌شی ، ئه‌وان منداڵ ئاسا فی‌ری قورئان نه‌بوونه به‌لکو واتای قورئان فی‌رده‌بوون ئه‌و که‌سه‌ی ری‌بازه‌که‌ی ئه‌وان نه‌گریته به‌ر ئه‌وا به‌پای خوی قسه له ته‌فسیری قورئاندا ده‌کات هه‌رکه‌سی به‌گومان و قسه‌ی خوی ته‌فسیری قورئان بکات ، وه له قورئانه‌وه وه‌ری نه‌گرتبێ ئه‌وا تاوانباره و گوناھی ده‌کات ئه‌گه‌ر چی پی‌کابیتی ، وه ئه‌وه‌ی به‌ قورئان و سوننه‌ت ته‌فسیر ده‌کات ئه‌وه پاداشت ده‌دریته‌وه ئه‌گه‌ر به هه‌له‌شدا چوویت ، به‌لام ئه‌گه‌ر پی‌کابیتی ئه‌وه پاداشته‌که‌ی بۆ دووچار ده‌کریته‌وه) .

پاشان له (لاپه‌ره : ۲۱۲) دا ده‌فه‌رموی پی‌ویسته به ته‌واوی ته‌سلیمی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بین وه خۆمان به‌ستینه‌وه به فه‌رمانه‌کانیه‌وه ، و ئه‌وه‌ی هه‌والی پی داوین وه‌ریان بگرین و باوه‌ریان پی بکه‌ین به‌بی ئه‌وه‌ی دژیان بوه‌ستین به ئه‌ندیشه و خه‌یالاتی پرپوچ وه ناوی لی بنیین (معقول) و شوپهه و دوودلیمان هه‌بی یان قسه‌ی لار و خوار و (زوباله‌ی) می‌شکی خه‌لکی تر پیشیان بخه‌ین ، ده‌بی ته‌وحیدی پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکه‌ین به‌گه‌رانه‌وه و ته‌سلیم بوون و پابه‌ند بوون و گویریایه‌لی کردن وه‌کو چون یه‌کخواپه‌رستی ئه‌نجام ده‌دین بۆ خوا په‌رستن و مل که‌چ کردن و خۆشکاندنه‌وه و گه‌رانه‌وه و پالپشتی کردن .

که‌وابو به‌کورتی : له‌سه‌ر هه‌موو مو‌سلمانان پی‌ویسته هه‌یچ جیاوازییه‌ک له نیوان قورئان و سوننه‌تدا نه‌که‌ن له رووی وه‌رگرتن و ئیش پی‌کردن و وه‌ستانی شه‌ریعه‌تی ئیسلام له‌سه‌ر هه‌ردووکیان ، ئاهه‌وه (گه‌ره‌نتیه) بۆیان که لانه‌ده‌ن به‌لای راست و چه‌پدا و به‌ره‌وپشت نه‌گه‌رینه‌وه به‌گومرایی وه‌کو پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌پروونی ئه‌مه‌ی باسکردووه و ده‌فه‌رموی : " ترکت فیکم أمرین ، لن تضلوا ما إن تمسکتکم بهما کتَابَ اللَّهِ وَسُنَّتِي وَلَنْ تَفْرَقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ " [رواه مالك والحاكم موصولا بإسناد حسن] .

واته : دوو شتم بۆ به‌جی هیشتوون ئه‌گه‌ر ده‌ستیان پیوه بگرن ئه‌وا گومرا نابن کتیبی خوا و سوننه‌تی من ، وه له‌یه‌ک جو‌دا نابنه‌وه هه‌تاوه‌کو پیم ده‌گه‌ن له‌سه‌ر حه‌وزی که‌وسه‌ر .

نَاگادار کردنه‌وه‌یه‌کی گرنگ

دوای ئەم پروونکردنه‌وه‌یه ئەلیم : به‌راستی ئەو سوننه‌ته‌ی ئەم بایه‌خه‌ی هه‌بێ له شه‌ریعه‌تی ئیسلامدا ته‌نھا ئەو حه‌دیسانه‌یه که سه‌لمی‌نراون له پی‌غهمبهره‌وه ﷺ ، به‌و پرێگه‌ زانستی و (سند) ه (صحیح) انه‌ی که زانراون لای زانایانی فه‌رمووده و ئەوانه‌ی پر‌یوایه‌تی حه‌دیسیان کردووه . نه‌وه‌کو ئەو حه‌دیسانه‌ی که له جووره‌ها کتیبی ته‌فسیر و فیه‌قه و (ترغیب و تره‌یب) و (رقائق) و ئاموژگاری دا‌ه‌ه‌ن .

به‌راستی زۆر حه‌دیسیان تی‌دایه (ضعیف) و (منکر) و (موضوع) ن ، وه هه‌ندی‌ک له‌وانه ئیسلام لی‌یان به‌رییه وه‌کو حه‌دیس (هاروت و ماروت) و چیروکی (الغرانیق) که نامیلکه‌یه‌کی تایبه‌تم نووسیوه له به‌تالکردنه‌وه‌ی ئەم چیروکه‌دا که ئیستا له چاپ دراوه^(۱) وه کۆمه‌لیکی زۆر له‌و حه‌دیسانه‌م (تخریج) کردووه له کتیبی (سلسلة الأحادیث الضعيفة والموضوعة وأثرها السيء في الأمة) ژماره‌ی تا ئیستا گه‌یشتوته چوار هه‌زار^(۲) حه‌دیس له نیوان (ضعیف) و (موضوع) ، تا‌کو ئیستا ته‌نھا (پینج سه‌د) یان به‌چاپ گه‌یشتوون که‌و ابوو له‌سه‌ر ئەه‌لی عیلم پی‌ویسته جو‌رئه‌ت نه‌که‌ن له خۆیان‌ه‌وه حه‌دیس وه‌رگرن تا‌کو دُنیا ده‌بن له (صحیح) بوونی حه‌دیسه‌که ، به‌تایبه‌ت ئەوانه‌ی را وتیگه‌شتن وه‌تواکانیان به‌ناو خه‌ل‌ک‌دا بلا‌وده‌که‌نه‌وه ، چونکه ئەو کتیبه (فیقهی) یانه که شتی لی وه‌رده‌گرن پرن له‌ چه‌ندین حه‌دیس لاوز (ضعیف) و (منکر) که هه‌یج بنچینه‌یه‌کیان نیه وه ئەمه‌ی ده‌یلم لای زانایان پرون و ئاشکرایه . پی‌شته‌ر ده‌ستم کرد به پرۆژه‌یه‌کی گرنگ له پوانگه‌ی خۆمه‌وه ، که زۆر سو‌د به‌خش ده‌بێ بو ئەوانه‌ی خه‌ریک و سه‌رقالی خویندنی (فیقه) ن وه ناوم لی نا (الأحادیث الضعيفة والموضوعة في أمهات الكتب الفقهية) وه مه‌به‌ستم به (أمهات الكتب) ئەمانه‌یه :

- ۱ . کتیبی (الهدایة) نوینی (مرغینانی) له فیقهی حه‌نه‌فیدا .
 - ۲ . کتیبی (المدونة) نوینی (ابن القاسم) له فیقهی مالکیدا .
 - ۳ . کتیبی (شرح الوجیز) نوینی (رافعی) له فیقهی شافعیدا .
 - ۴ . کتیبی (المغنی) نوینی (ابن قدامة) له فیقهی حه‌نه‌لیدا .
 - ۵ . کتیبی (بداية المجتهد) نوینی (ابن رشد) ی ئەنده‌لوسی له فیقهی به‌روارد (المقارن) دا .
- به‌لام به‌داخه‌وه بو‌م نه‌ره‌خسا ته‌واوی بکه‌م ، چونکه گو‌قاری (الوعي الإسلامي) کویتێ که گف‌ت و په‌یمانی دا‌بوو به بلا‌وکردنه‌وه‌ی وه پی‌شته‌ر پی‌خوشحالی خۆیان بو ئەم مه‌به‌سته ده‌ری‌ری به‌لام له کاتی‌ک‌دا به‌رده‌ستیان خرا په‌یمان‌ه‌که‌یان به‌جی نه‌هینا و بلاویان نه‌کرده‌وه .
- هه‌رچه‌نده ئەوه‌م له ده‌ست چوو به‌ل‌کو خوا یارمه‌تی دام له کات و شوینیکی تردا . ئەگه‌ر خودا ویستی له سه‌ری . مه‌نه‌جی‌کی زانستی تیروته‌سه‌ل و پوختم دانا بو ئەو برایانه‌م که سه‌ر قالی (فیقه) ن ، بو ئەوه‌ی یارمه‌تیا‌ن بدات بو تیگه‌شتن و پرێگه‌یان بو ئاسان بکات بو زانینی پله‌ی حه‌دیسه‌کان ، به هوی گه‌رانه‌وه‌یان بو سه‌رچاوه‌کانی فه‌رموده ، ئەوانه‌ی پی‌ویسته بگه‌رینه‌وه بو ، وه بو پروونکردنه‌وه‌ی باشت‌ترین و پوخته‌ترین کتیبی حه‌دیس وه ئەوانه‌ی که ده‌شی پش‌تی پی ببه‌ستری و متمانه‌ی بکریته سه‌ر ، خوای گه‌وره‌ش یارمه‌تی ده‌ره .

(۱) به‌ناوی (نصب المجانیق فی نفس قصة الغرانیق) چاپه‌مه‌نی (المکتب الإسلامي) .

(۲) به‌لام ئیستا پینج هه‌زار تیپه‌ریوه به‌شکو خودا له چاپدانی ئاسان بکات .

لاوازی (ضعف) و نابه‌جییی هه‌دیسه‌که‌ی (معاذ)

پیش ئه‌وه‌ی ووتاره‌که‌م کۆتای پئی بی‌نم وا ده‌زانم پئی‌ویسته سه‌رنجی ئه‌م برایانه‌ی که ئاماده‌بوون رابکیشم بۆ لای هه‌دیسکی زۆر باو که که‌م کتیب له کتیبه‌کانی (ئوصولی فیه) ئه‌و هه‌دیسه‌ی تیدا نه‌بی ، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر لاوازی ئه‌و هه‌دیسه له‌پرووی (سند) هه‌و ، وه له‌به‌ر دژایه‌تی کردنی له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی باسمان کرد که جیاوازی نه‌خریته نیوان قورئان و سوننه‌ته‌وه له‌ئیش پیکردندا وه پئی‌ویسته ئیش به‌هه‌ردووکیان بکه‌ین پیکه‌وه ، ئه‌و هه‌دیسه‌ش هه‌دیسکی (معاذ) ی کوری (جبل) رضی‌الله‌عنہ : " أن النبي صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قال له‌حین أرسله‌ إلى الیمن : بم تحکم ؟ قال : بکتاب الله ، قال : فإن لم تجد ؟ قال : أجتهد رأيي ولا ألو ، قال : الحمد لله الذي وفق رسول رسول الله لما يحب رسول الله ."

واته : پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ئه‌و کاته‌ی ناردوویه‌تی بۆ یه‌مه‌ن پئی فه‌رموو : ئایا به‌چی حوکم ده‌که‌ی ؟ ئه‌ویش وتوویه‌تی : به‌قورئان حوکم ده‌که‌م ، پئی فه‌رموو : ئه‌گه‌ر له‌قورئاندا نه‌تبینییه‌وه ؟ ئه‌ویش وتوویه‌تی : به‌سوننه‌ت حوکم ده‌که‌م ، ئه‌نجا پئی فه‌رموو : ئه‌گه‌ر له‌سوننه‌تدا نه‌بوو ؟ وتوویه‌تی : به‌پرای خۆم ئیجتیهاد ده‌که‌م وه به‌دوای شتی تردا ناگه‌پیم ، فه‌رموویه‌تی : سوپاس و ستایش بۆ ئه‌و خودایه که یارمه‌تی نی‌راوه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خودای دا بۆ سه‌ر ئه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ری خودا پئی خۆشه وه باسکردنی لاوازی (سند) ی هه‌دیسه‌که ئیستا کاتمان به‌ده‌سته‌وه نیه بۆ پونکردنه‌وه‌ی ، به‌لام بزانی به‌تیر و ته‌سه‌لی له‌کتیبی (السلسلة الضعيفة) دا⁽⁴⁾ پرونم کردووته‌وه که له‌وه ده‌چی له‌زنجیره‌ی پيشودا به‌و شیویه‌یه‌ پرونه‌کراییه‌ته‌وه ، لی‌رده‌دا ئه‌وه‌نده به‌سه که بلیم (أمیر المؤمنین) له‌عیلمی هه‌دیسدا که ئیمامی بوخاریه ده‌باره‌ی ئه‌م هه‌دیسه وتوویه‌تی (حدیث منکر) دوای ئه‌مه ده‌توانم بچمه سه‌ر پونکردنه‌وه‌ی ئه‌و دژایه‌تی (تعارض) هی که هه‌یه‌تی بۆیه ئه‌لیم : ئه‌م هه‌دیسه‌ی (معاذ) مه‌نه‌جیکی وا ده‌خاته به‌رده‌ستی (حاکم) له (حوکم) کردندا که بریتی بی له‌سئ قوناغ که دروست نیه فه‌رمانه‌وا حوکم به (رأی) بکا مه‌گه‌ر دوای ئه‌وه‌ی حوکمه‌که له‌سوننه‌تدا نه‌دۆزیه‌وه ، وه دروست نیه حوکم به‌سوننه‌ت بکات مه‌گه‌ر له‌قورئاندا نه‌ی دۆزیه‌وه .

بۆیه یه‌که‌میان که (رأی) ه مه‌نه‌جیکی ته‌واوه لای هه‌موو زانیان وه وتووینانه ئه‌گه‌ر (أثر) هه‌بوو ئه‌وا (رأی) به‌تاله و وه‌رناگیری . به‌لام به‌نیسه‌به‌ت سوننه‌ته‌وه قسه‌یه‌کی ناته‌واوه و راست نیه ، چونکه سوننه‌ت (حاکم) ی قورئانه و پونکه‌ره‌وه‌یه بۆی ، پئی‌ویسته له‌سوننه‌تدا بگه‌پئی بۆ دۆزینه‌وه‌ی (حوکم) ئه‌گه‌ر گومانته هه‌بوو ئه‌و (حوکم) ه له‌قورئانیشدا هه‌یه له‌به‌ر هه‌موو ئه‌وانه‌ی پیشتر باسمان کرد ، سوننه‌ت له‌گه‌ل قورئاندا وه‌کو (رأی) نیه له‌گه‌ل سوننه‌تدا ، وانیه و ئه‌نجا وانیه ، به‌لکو پئی‌ویسته قورئان و سوننه‌ت به‌یه‌که سه‌رچاوه دابنریته وه به‌هیچ شیوازیك جیاوازی نه‌خریته نیوانیانه‌وه ، وه‌کو پیغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ئاماژه‌ی بۆ ئه‌م مه‌به‌سته کردوو که ده‌فه‌رموی : " أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ " ، واته : سوننه‌ت .

(4) السلسلة الضعيفة ، برقم : (۸۸۵) .

وه فه‌رمووده‌ی : " وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّىٰ يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ " ، ئه‌و دابه‌شکردنه که له هه‌دیسه‌که‌ی (معاذ) دا باس کراوه به درۆوه ده‌خات و ناراستی ده‌رده‌خات ، چونکه ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نئێ که له یه‌ک جیا بکری‌نه‌وه ، ئه‌مه‌ش قسه‌یه‌کی ناره‌وا و به‌تاله ، وه‌کو پونکرایه‌وه .

ئه‌مه‌ بوو ویستم ئاگادارتان بکه‌مه‌وه لی‌ی ، ئه‌گه‌ر پی‌کابیتم ئه‌وا له خوداوه‌یه ، وه ئه‌گه‌ر به‌هه‌له‌دا پویشتبم ئه‌وا له لایه‌ن خو‌مه‌وه‌یه ، تهنه‌ها داوا له خودا ده‌که‌م ئی‌مه وئی‌وه‌ش بیاری‌زی له هه‌له و ئه‌وانه‌ی خودا لی‌ی رازی نابئ .

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 ۲۳ ی / شوال / ۱۴۱۸ ک
 که‌لار

=====

مالیه‌رک به‌هه‌شته

www.ba8.org

له‌ دوعای خیربی به‌شمان مه‌که‌ن